

Ilmiy rahbari:

Axir, uning ularga soʻz qaytara olmasligini *أَفَلَا يَرْوْنَ أَلَا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا*³ ko ‘rmaydilarmi⁴? oyatidagi ‘يَرْجِعُ أَلَا’soʻzi maʼnosida ekanligini

oyatini misol qilib keltiradi va oyatdagi **تكون**fe'lini ham fathada ham dammada o'qilganini aytib o'tgan.

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمناً وهم لا بفتنون

Ehtimol turarsan deb o‘yladim; — ظننت أن قد تقوم

Turarsan deb gumon qildim; —ظننت أن ستقوم

Turarsan deb gumon qildim. -ظننت أن سوف تقوم

Biroq bilan fe'l o'rtasiga قد، سين، سوف yuklamalari tushganda yuzaga keladigan holatlarni B.M.Grande yoritib o'tmagan. Balki, keltirilgan ma'lumotlarning to'rtinchi bandida لكيلا، لئلا، لئلا، لئلا lardan so'ng keladigan fe'lning istak maylida kelishini aytib o'tgan xolos

...masalasi ham B.M.Grande undan keying istak maylida kelishi va fe'l kelasi
zamoni ifodalashini aytib، لن يفعل هذا “U buni hech qachon qilmaydi”, لن أقدر على مكافأتك
– “Men seni hech qanday taqdirlamayman” misollarini keltiradi va mana shu umumiy
ma’lumot bilan kifoyalanadi.

Mustafo G‘alayiniy esa, ﻫﻨﻲ ﻳﻨﻜﻮﺭ، ﻳﺴﺘﺎﻙ ﻭﺍ ﻛﻪﻟﺴﻲ ﺯﺍﻣﻮﻧﻨﻲ ﺍﻧﮕﻼﺗﯘﻭﭼﻲ ﻫﺎﺭﻑ ﺍﻛﺎﻧﻠﯩﻐﯩﻨﻲ، ﺳﻮﻑ ﻛﻪﻟﺴﻲ ﺯﺍﻣﻮﻥ ﻓﻪ’ﻟﯩﻨﯩﻦ ﻳﻨﻜﻮﺭﯨﻨﻲ ﺑﯩﺪﯨﺮﯨﺸﯩﻨﻲ، ﺷﯘﻧﯩﻨﮕﺪﻩﻙ، ﻧﺎﻓﺎﻗﺎﺕ ﺑﯩ.ﻤ.ﮔﺮﺍﻧﺪﻩ ﺑﺎﻟﻜﻲ ﻛﻮ’ﭘﻐﯩﻨﺎ ﺍﺭﺍﺏ ﺗﯩﻠﯩﺪﺍﻏﻲ ﻣﺎﻧﺒﺎﻟﺎﺭﺩﺍ ﻫﺎﻡ ﯘﺣﺮﺍﻣﺎﻏﺎﻥ ﻣﺎ’ﻟﯘﻣﻮﺗﻼﺭ، ﻳﺎ’ﻧﻲ ﻫﺎﺭﻓﻲ ﻭﺍ ﻳﺴﺘﺎﻙ ﻣﺎﻳﻠﻲ ﻳﯘﻛﻠﺎﻣﺎﻟﺎﺭﯨﻨﯩﻨﻲ ﺑﯩﺮﯨﻜﯘﻳﺪﺍﻥ ﻫﻮﺳﯩﻞ

bo'lgani va kelasi zamon fe'lini inkor qiladigan harfga aylanganini keltirib o'tgan.

Illyuklamasi to'g'risida ham B.M.Grande undan keyin keladigan fe'l kelasi zamonda bo'lishi va istak maylida turishini aytib

“Men seni ziyorat qilaman – Unday bo‘lsa, senga hurmat ko‘rsataman” – ساڭوراك – اذا اكرمتك

“Ertaga dam olish kuni – Unday bo’lsa, baliq
ovlashga boramiz”⁵ misollarini keltirib, asosiy va umumiy ma’lumot bilan kifoyalangan.

Mustafo G‘alayiniy ham ushbu ma’lumotlarni keltirgan va bulardan tashqari quyidagilarni keltirgan:

³ Toha surasi 89-ovat. –B.158

⁴ Абдулазиз Мансур. Қуръони Карим маъноларининг таржима ва тафсири. – Т., 2004. – Б.212

⁵ مصطفى الغلايني. جامع الدروس العربية. دار الغد الجديد. القاهرة- 2007. ص 278

إذناڤنڤ aslı payt holi va shart ma'nosini beruvchi إذناڤنڤ sharti tushilib, uning o'rniga tanvin kelgan va hozirgi-kelasi zamon fe'lini istak maylida o'qitadigan harfga aylangan. Chunki, masalan, sizga biror kishi آتیک *“sening oldinga kelaman”* desa, إذناڤنڤ كان الأمر كذلك أكرمك *“unday bo'lsa, seni hurmat qilaman”*, ya'ni إذناڤنڤ جئتني yoki *“Agar unday bo'ladigan bo'lsa, seni hurmat qilaman”* ma'nosida bo'lgan. Yoki إذناڤنڤ dan tashkil topgan. Masalan: biror kishi أزورك *“Seni ziyorat qilaman”* desa va sen إذناڤنڤ tarzida أكرمك تزورني أن إذناڤنڤ *“Unday bo'lsa, hurmat qilaman”* desang, buning aslı إذناڤنڤ bo'ladi⁶. Bu harf hozirgi -kelasi zamon fe'lini istak keltirishi uchun uchta shart qo'yiladi.

1) Ushbu harf gapning boshida kelishi kerak. Undan oldin undan keyingi so'z bilan bog'liq biror so'z bo'lmasligi kerak. Bo'lmasa, undan keyingi so'z oldin kelgan so'zning kesimi bo'lib qolishi mumkin.

Masalan:

أناڤنڤ *“Men unday bo'lsa, seni mukofotlayman”* kabi yoki shart ergash gapning bosh gapi bo'lib qoladi. Masalan:

إنناڤنڤ تزرني إذناڤنڤ *Agar meni ziyorat kilsang u holda men ham seni ziyorat qilaman* kabi yoki qasamning javobi bo'lib qolishi mumkin. masalan: لا أفعل *“Allohga qasamki, unday bo'lsa qilmayman”* kabi bo'lib qolishi ham mumkin. agar إذناڤنڤni qasamdan oldin keltirsak, u holda u gapning boshida kelganligi uchun fe'lni istak maylida keltirish kerak bo'ladi. Masalan:

لا أفعل *“Unday bo'lsa, Allohga qasamki, qilmayman”* tarzida bo'ladi.

2) إذناڤنڤdan so'ng keladigan fe'l asosan kelasi zamonda bo'lishi kerak. Agar إني أحبك *“men sizni yaxshi ko'raman”* degan kishiga إذناڤنڤ أظنك صادقاً *“Unday bo'lsa, sizni rost aytayapsiz deb o'ylayman”* desangiz, u holda fe'lni dammada, ya'ni aniqlik maylida o'qish kerak bo'ladi. Chunki fe'l hozirgi zamonda turibdi.

3) إذناڤنڤbilan fe'l o'rtasida qasam harfi va inkor لا dan boshqa narsa bo'lmasligi kerak. Masalan: لا أفعل *“Boylar ilm yo'lida molu dunyolari bilan saxovat ko'rsatmoqda”* degan kishiga إذناڤنڤ يقومون بالواجب *“Unda ular vazifalarini ado etmoqdalar”* desangiz إذناڤنڤbilan fe'l o'rtasida qasam harfi va inkor لا dan boshqa so'z keltirganingiz uchun fe'lni dammada keltirishingiz kerak bo'ladi.

Shuningdek Mustafo G'alayiniy yuklama va fe'l o'rtasiga undov so'z va o'rin payt hollari tushganda yuzaga keladigan holatlarni ham yoritib quyidagilarni keltiradi:

Ba'zi nahvchi olimlar إذناڤنڤbilan fe'l o'rtasida undov so'z va undalmalar kelganida ham fe'l istak maylida kelishi mumkin deyilib, سأجته *“qattiq harakat qilaman”* degan jumlagi إذناڤنڤ يازهير تتج *“Unday bo'lsa, ey Zuhayr, muvaffaqiyatga erishasan”* jumlasini keltirishadi.

Ibn Usfur esa إذناڤنڤbilan fe'l o'rtasida o'rin payt holi va predlog bilan ism ham kelishi mumkin deb, إذناڤنڤ يوم الجمعة أجيتك *“Unday bo'lsa, jum'a kuni sening oldinga kelaman”* hamda إذناڤنڤ بالجد تبلغ المجد *“Unday bo'lsa, harakat bilan ulug'likka erishasan”* jumllalarini misol qilib keltiradi⁷.

⁶ O'sha asar. –B.280

⁷ مصطفى الغلايني. جامع الدروس العربية. دار الغد الجديد. القاهرة-2007. ص280

Yuklamlasiga kelsak, bu yuklama to'g'risida B.M.Grande ham Mustafo G'alayiniy ham deyarli bir ko'lamda ma'lumot berib o'tgan. Faqat Mustafo G'alayiniy bilan undan keyin keladigan fe'l ikkalasining ma'nosini o'sha fe'ling masdari ma'nosiga teng bo'lishini ham aytib o'tadi..

Yuqorida biz o'zidan keyin istak maylini talab qiladigan asosiy to'rtta yuklama to'g'risida har ikki olimning ma'lumotlarini keltirib o'tdik. E'tibor beradigan bo'lsak, bu ikki olimning yuqoridagi yuklamalar to'g'risidagi fikrlari o'rtasidagi farqlar qoidalarining bir-biriga zidbo'lib qolishida emas, balki yoritilish ko'lamining torligi yoki kengligida namoyon bo'lmoqda.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. “Ўзбек тили”, “Ўқитувчи”, Т.1970. –Б. 152.
2. Гранде Б.М. Курс арабской грамматики в сравнительно– историческом освещении – М.:1963. –С.161.
3. Абдулазиз Мансур. Қуръони Карим маъноларининг таржима ва тафсири. – Т., 2004. – Б.212
4. مصطفى الغلايني. جامع الدروس العربية. دار الغد الجديد. القاهرة-2007. ص278
5. Bo'ronov, N. (2024). MEDIA SAVODXONLIKNI OSHIRISHDA VR LABORATORIYANING TASHKILIY MODUL MEXANIZMI. TĀMADDUN NURI JURNALI, 5(56), 454-457.
6. Nazim, B. R. (2022). O'zbek tilshunosligida takror va uning uslubiy xususiyatlari ba'zi adabiyotlarda, ayrim tadqiqot ishlarida o'rganilgan. Erkin Vohidov ijodida doston janri alohida ahamiyatga ega. Mazkur maqolada Erkin Vohidov “Nido” dostonining til xususiyatlari haqida so. INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING, 1(3), 500-504.
7. Бурунов, Н., & Шоғуломов, Д. (2020). PREVENTING INFORMATION HAZARDS IN ONLINE PUBLICATIONS ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ. ББК 60 Е244 Ответственный редактор: Гуляев Герман Юрьевич, кандидат экономических наук Е244, 24.
8. Bo'ronov, N. M., & Nurutdinova, M. (2019). XXI ASRDA DINIY EKSTREMIZM TAHDIDLARI. In WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS (pp. 289-290).
9. Egamberdiyeva, D., & Kuchkorova, K. (2023). Development of methodological programs in a foreign language. Interpretation and researches, 1(9).
10. Egamberdiyeva, D., & Uzokboyeva, D. (2023). METHODS OF TEACHING SPEECH ETIQUETTE IN ENGLISH LESSONS. Interpretation and researches, 1(9).
11. Rasulovna, N. Z. (2024). Some Aspects of Organizing and Improving Students' Oral Speech at Non-Language Faculties. Miasto Przyszłości, 49, 373-375.
12. Nazirova, Z. (2023). METHODS OF MEASUREMENT OF CORNEA DIAMETER IN CHILDREN. Science and innovation, 2(D12), 482-485.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

13. Nazirova, Z. (2023). IMPROVING THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN TEACHING THE RUSSIAN LANGUAGE TO VETERINARY STUDENTS. Science and innovation, 2(B7), 218-220.

14. Zilola, N. (2022). XORIJIY TILLARNI O 'QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI (RUS TILI MISOLIDA). ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSIYA, 1(1), 188-192.

15. Nazirova, Z. R. THE MANAGEMENT ALGORITHM OF CHILDREN WITH REFRACTORY GLAUCOMA. Impact Factor: 4.9, 11.

16. Назирова, З. Р. (2021). THE MANAGEMENT ALGORITHM OF CHILDREN WITH REFRACTORY GLAUCOMA. УЗБЕКСКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ ЖУРНАЛ, (SPECIAL 1).

17. Rasulovna, N. Z. (2021, April). APPILICATION OF VIDEO MATERIALS IN THE FORMATION OF COMPETENCE OF VETERINARY STUDENTS IN THE STUDY OF THE RUSSIAN LANGUAGE. In Archive of Conferences (Vol. 18, No. 1, pp. 37-38).

18. Frunzevna, M. Z., & Odilbekovna, R. N. (2024). TIL O'RGANISHDA O'YINLASHTIRISH VA BOSHQA INNOVATSION YONDASHUVLAR. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 9(9), 11-13.

19. Матниязова, Ф. Ф., & Мадрахимова, З. Ф. (2024). ТЕХНОЛОГИЯ ПРИМЕНЕНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ. THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD, 4(1), 116-118.

20. Мадрахимова, З. Ф., Баркулиева, Л. Р., & Юсупова, М. К. (2024). СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ: ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 165-169.